

מדור הבחינות

מינהל הסטודנטים

מספר סידורי 7015071

מס' מח': 61
 שנת: תש"ע סמסטר: 2 מועד: 1 מטלה: 1
 קורס: 01 545 99 הפשרה במשפט העברי

המחברת נבדקה ביום: _____

הציון: _____

חתימת המרצה: _____

מס' סידורי _____ מתוך _____ מחברות

הוראות לנבחן

9. קריאת השאלון מותרת רק לאחר קבלת רשות המשגיח/ה.
10. יש לכתוב את התשובות בדיו, בכתב ברור ונקי על עמוד אחד של כל דף. אין לכתוב בשוליים, הכותב טיוטה יקדיש לה את הצד הימני של המחברת ואת ההעתקה הנקייה יכתוב בצד השמאלי. את הטיוטה יש למחוק בהעברת קו. אסור לתלוש דפים מן המחברת.
11. עבר הנבחן על תקנות הבחינות, תשלל ממנו הרשות להמשיך בבחינה, והוא יועמד לדין משמעת.
12. משך זמן הבחינה מצויין בראש השאלון. עם הודעת המשגיח/ה כי תם הזמן, על הנבחן להפסיק את הבחינה, למסור את המחברת עם השאלון ולצאת מאולם הבחינה. מחברת שלא נמסרה בתום ההודעה לא תיבדק.
13. אחזקת מכשיר טלפון סלולרי (אפילו סגור) ברשות הנבחן, מביאו מיידית לפסילת הבחינה.

בהמשך

1. עליך להבחן בחדר בו הנך רשום.
2. הנח ליד המשגיח בבחינה את חפציך האישיים כגון: תיקים, ספרים, מחברות, מכשירים סלולריים, קלמרים וכו'.
3. אסור להחזיק בהישג יד חומר הקשור לבחינה/לקורס אלא אם הותר הדבר בכתב על ידי המרצה ורק בהתאם למותר.
4. מסור למשגיח/ה על הבחינה תעודת זהות וכרטיס נבחן חתום ותקף לסמסטר בו מתקיימת הבחינה.
5. **היציאה לשירותים במהלך הבחינה אסורה בהחלט.** נשים בהריון ונבחנים באישור מתאים רשאים לבקש מהמשגיח/ה לצאת. היציאה בליווי המשגיח/ה ובהתאם לנוהלי האוניברסיטה.
6. נבחן היוצא ללא רשות מחברתו תפסל ותועבר לוועדת משמעת.
7. יש להישמע להוראות המשגיח/ה. אין לעזוב את חדר הבחינה ללא קבלת רשות. חל איסור מוחלט לפנות לנבחנים אחרים בכל עניין ודבר. **בכל עניין פנה למשגיח/ה.**
8. בתחילת הבחינה מלא את פרטיך האישיים ע"ג המחברת. תלמיד שקיבל לידיו שאלון ואין ברצונו להיבחן, חייב להמתין 1/2 שעה בכיתה מתחילת

שנה"ל רפ סמסטר ב מועד א
 מס' קורס 99 545 01
 מחלקה משפ"ע תאריך מא 16 27
 המרצה ד"ר גיא רפ

מבחן חלק (אם הבחינה בשני חלקים) _____

הוראות לנבחן בנושא סריקה:

אין לכתוב במחברת בעפרון. יש לכתוב בעט בצבע כחול כהה או שחור בלבד. אין להשתמש בנוזל מחיקה (טיפקס). אין לכתוב בשוליים משני צידי הדף. מחברת בכתב מרושל משפיעה על תוצאות הסריקה.

שם לבי! השוליים יחתכו לפני הסריקה. לכן, חל איסור מוחלט

11

בדיקה נעימה!

הערה: ישנן שאלות שחרגו קצת ממקומן אך הן על חשבון הדף שניתן כתוספת.

מבחן פשרה במשפט העברי:

שאלה מספר 6:

א. ר' חלפתא ורבי שמעון בר יוחאי חיו שניהם בתקופה של חורבן בית המקדש. כך מסופר כי 40 שנה קודם לחורבן הרומאים כסמל לריבונות נטלו מידיהם את היכולת לפסוק בדיני נפשות ומשחרב בית המקדש ניטלה היכולת לפסוק בדיני ממונות, שכן השפיטה היא הליך אלוקי, עקב המצב הרוחני בעם נחרב בית המקדש ואיתו הלכה השכינה. מכיוון שהלבבות לא מוכשרים והשכינה לא נמצאת אומר ר' חלפתא כי אינו יודע את הדין, זה לא שהוא אינו יודע אלא שהשכינה שהיא חלק מהדין לא נמצאת ולכן אינו יכול לשפוט את דבר השם, זאת לעומת ר' עקיבא שכשפונים אליו רק אומר לבעלי הדין שידעו שאלוקים עימם בדין, שכן זה היה לפני תקופת החורבן בא"י עת הייתה השכינה חלק מן הדין.

✓
10

ב. ברכיהו ליפשיץ לומד ממקור זה על כך שהסיבה לקבלת עמדתו של הריב"ק כהלכה כי הפשרה היא מצווה היא יראת הדין. טעות של דין בדיני ממונות נחשבת חמורה ביותר ולפיכך עקב הפחד שלהם מטעות זו, מעדיפים לפשר בין הצדדים. כך כאשר הצדדים יודעים שהשכינה אינה נמצאת עקב המצב הרוחני של העם, הם מפחדים לטעות ולכן מעדיפים את הפשרה. והרי אם רבי חלפתא ורבי שמעון בר יוחאי פחדו לדון לפי דין תורה אזי בימינו ידונו לפי דין תורה!!

✓
10

שאלה מספר 8:

א. פגשנו את ערך השלום בשלוש משמעויות שונות: האחת, שלום אידיאלי. כך ישנו מקור המספר על אדם שהפסיד בבית הדין ולמרות זאת יצא הוא מאושר ומזמר. הסיבה לכך שיצא שמח למרות הפסדו היא כי הוא ידע שמשנעשה הדין, נעשה אמת, האמת היא שהוא חייב בממון ומרגע שנעשה אמת יש שלום כי שלום זה כשרצון השם מתקיים, כלומר שלום אידיאלי. פירוש נוסף שלום במובן של סדר חברתי. את המקור של קורח שמציע למשה למנות שרי אלפים כדי שיעשו שלום ניתן לפרש כסדר חברתי ופירוש שלישי שלום בין חברים זהו הפירוש אותו אומר ריב"ק ולכן הוא סובר שכשיש דין אין שלום, כי אז הצדדים לא יוצאים מפויסיים, חברים אלא נשארת היריבות. (יש לציין כי ערך השלום הינו סובייקטיבי).

✓
10

ב. צדקה במשפט במובן אחד ראינו בסיפור על דוד כי כאשר בעל דין עני הפסיד, הוציא מכיסו המלך דוד ונתן לו כלומר נתינה אובייקטיבית של עזרה כלכלית. מובן אחר שראינו צדקה היא בפירוש שנתן אחד החכמים, כי עצם עשיית הדין וההגעה אל האמת האלוקית היא הצדקה עצמה. אך המובן עליו דיברנו ברוב המקורות היא צדקה שפורשה מלפנים משורת הדין. כלומר, צדקה הינה ערך אובייקטיבי שנמצא על סקאלה ולפעמים היא חלק מהדין (כמו תוס לב) ולפעמים לא. הריב"ק סבר כי צדקה במובן של מלפנים משורת הדין לא הולכת עם הדין ולכן יש צורך בפשרה. יש שפירשו את זה "כעשית הישר והטוב", מה זה טוב? להסתכל על המצוות שאנו מצווים ולהקיש מהם להתנהגות מוסרית.

✓
5

61

בן 3
מא

90-44
94

שאלה מספר 6
שאלה מספר 8
התורה - רמב"ם
המשנה - רמב"ם
הפסוק - רמב"ם

✓

שאלה ראשונה:

1. הגישות המרכזיות על שיקול הדעת של המפשר מתייחסות למסי' שאלות, ראשית האם רשאי במסגרת שיקול דעתו להציע פשרה כשיש דין ברור, התקבלה הדעה שכן. בנוסף ישנה סוגיה של היחס לדין. האם במסגרת שיקול דעתו רשאי הדין להתחיל מנק' מוצא של הדין המהותי? האם יכול לפסוק כמוהו במסגרת פשרה? ישנן דעות מרכזיות שתומכות בגישת ריב"ק כי פשרה אינה חלוקה באמצע, אלא ראשית בוחנים את הדין ואז מוסיפים ערכים כגון שלום או צדקה, ואם הדין שיוצא הוא עדין הדין המהותי אין בעיה בכך. ואילו יש גישה הסוברת כי מלכתחילה מדובר בשיקול דעת רחב ללא קשר לדין, מסתמכת למשל על המקור שאומר שלשפיטה דרוש דיין אחד אך לפשרה עקב שיקול הדעת הרחב דרושים שלושה. גישה נוספת בשיקול הדעת של המפשר מתייחסת לשאלה האם הוא יכול לקבוע פשרה בינארית? כפי שצינתי יש האומרים שאם אחרי הדין בתוספת ערכים רק צד אחד חייב אז ניתן לפסוק פשרה בינארית. ישנה דעה שאומרת כי מותר לסטות מהדין אך לא להפוך אותו. גישה אחרת אומרת ששיקול הדעת של המשפר האם אפשר לעשות פשרה תלויה קודם בשאלה האם הצדדים באו עם ידיים נקיות, אחרת האם שני הצדדים חושבים שהם צודקים או שמא יש פה ניסיון סחיטה. ישנה דעה שאומרת כי השיקול דעת הוא רחב, אך כדי לבחון זאת שוקלים האם זה נכון בעיני אדם סביר.

✓
10

ב. גישות השופטים במשפט הישראלי השתנו במהלך הזמן. בתחילה קבע בימ"ש לאחר שבתן את מושג הפשרה במי"ע כי צדדים שהולכים לפשרה מסתמכים על כך שלא יפסידו לגמרי אלא יפסק חלק לטובתם וחלק לרעתם, כלומר קבע כי למפשר אין שיקול דעת עד רמה של פשרה בינארית. אך הפסיקה התהפכה בפס"ד איגיפוליס בו השופט אילן אשר קרא את סי' 79(א) לחוק ברוח שטר הבוררות בין דין לבין פשרה, קבע כי ישנה הזכות לביה"ד לפסוק בהתאם לדין, שכן השופט יכול ללכת במס' דרכים בין אם לפני ערכי השלום והצדק ובין אם לפי הדין המהותי וגם פסק כי מותר לפסוק פשרה בינארית שכן הצדדים הם אשר היו צריכים לתחום את הפשרה.

4

6
מקובל
סי' 79
פ"ד
כניסו יחיד
בניסיון
לפסוק
לפי
הדין
המהותי

ג. בנוס: תרומה חשובה שלמדתי היא לדעת בבית משפט כי כשהשופט או דיין מציע לנו כעורכי דין פשרה לתחום את הפשרה בסכום ולשאלו האם הוא הולך לפי הדין המהותי כנקודת מוצא או לא. אציין שלי אישית כמתמחה בפרקליטות המדינה הצופה בדיונים בעליון זה תרם רבות בהבנה מדוע תמיד ביוזמת השופטים כבר מתרחשת התחימה בין למשל 4 מליון ל 7 מליון, כי רק כך יסכימו הצדדים לפשרה מכיוון שהם מכירים את פס"ד איגיפוליס ויודעים כי לא נקבע שזהו מקרה חריג.

10

✓ 5

שאלה מס' 5:

1. החשיבות בשימור דעת המיעוט היא ממספר סיבות בין אם כשיש צורך להקל ניתן להסתמך על דעת מיעוט, בין אם מהסיבה של ספרי הלכה כגון שולחן ערוך אשר בנויים על הצגת הדעת וקביעת ההלכה לפי רוב (ללא דיון בניגוד לאחרי רבים להטות) אך אולי השוני בדורות יביא לכך שהמיעוט יהפוך לרוב, אך הסיבה העיקרית להחשבה שהיא קשורה לעניינינו היא בכך שהיא **מציבה פעמים רבות את הגבול לדעה שהתקבלה.**

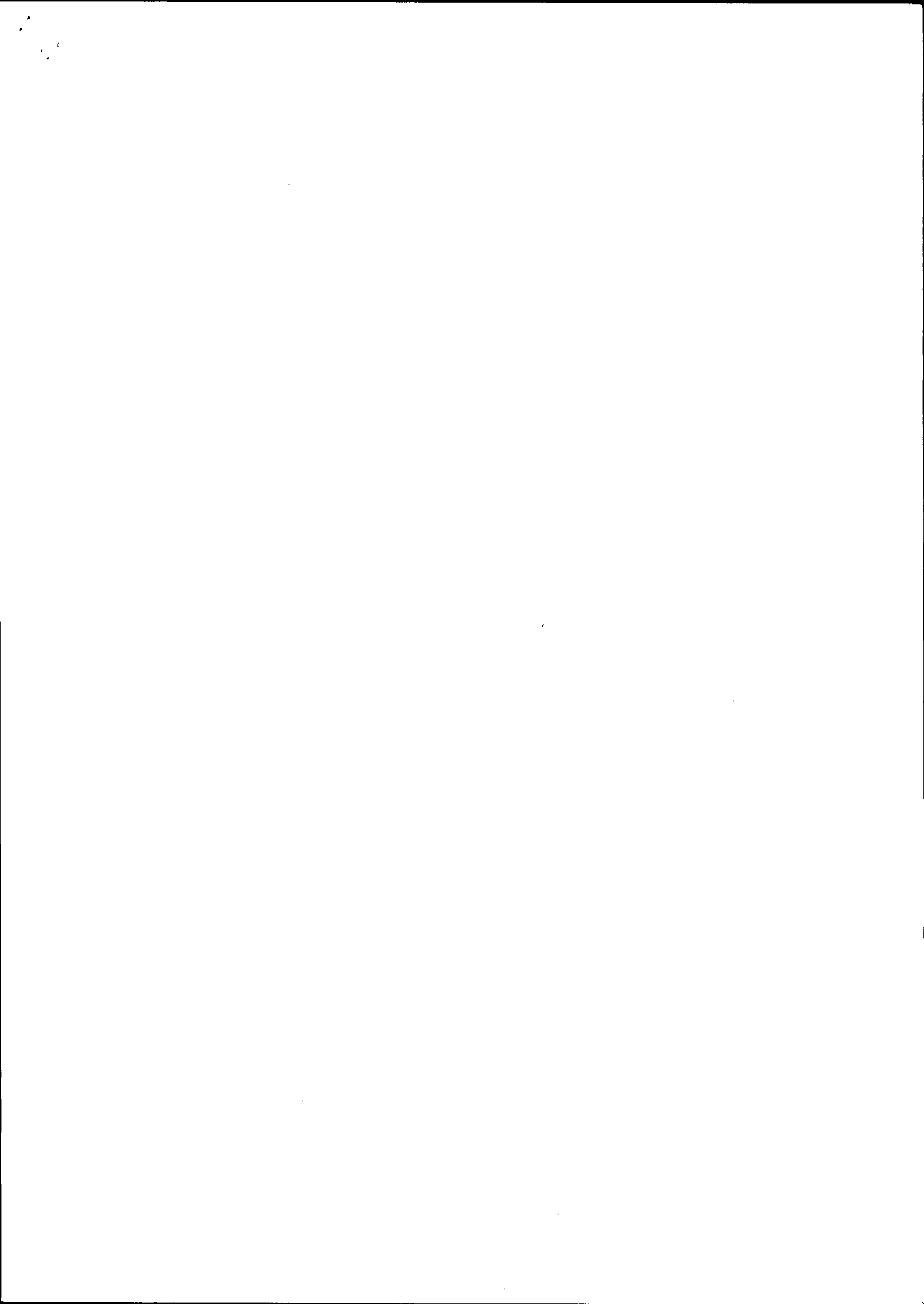
✓

2. דוגמה אחת לכך היא בשימוש בדעת המיעוט של ר' אליעזר. דעת ר' אליעזר כי יש ללכת לפי הדין ולא פשרה נדחתה והתקבלה דעת ריב"ק כי הפשרה היא מצווה. אך דעתו של ר' אליעזר משמשת כגבול דיוני למצוות הפשרה. ר' אליעזר התבסס על אי זלזול בדין, כי המשפט לאלוקים הוא. וכך נקבע כדעת תנא כי כשנגמר הדין אי לא ניתן יותר לבצוע. הסיבה לכך היא הסיבה של ר' אליעזר, כי אז יש זלזול בדין, הרי פסק הדין כבר ניתן והוא דבר השם, אז כיצד ניתן לבטלו? כלומר הנימוק של ר' אליעזר התקבל כגבול דיוני של מצוות הפשרה לפי הריב"ק. דוגמה נוספת ניתן לראות במחלוקת מה זה גמר הדין? התוספתא אמרו מרגע שהחלט הדין גם אם

10

✓

למה? הנהגה לשימור

לא נאמר ורש"י מרגע שנאמר פלוני חייב, פלוני זכאי. דעתו של רש"י התקבלה, אך מרגע שהתוספות קבעו גם את השבועה כחריג לפשרה לאחר סיום הדין, בא אור זרוע והב"ח ואמרו שדעת המיעוט של התוספות למתי נגמר הדין חלה על החריג השבועה שהן הוסיפו. כלומר השתמשו בדעת המיעוט שלהם שלא התקבלה כבסיס לדעתם. (יש לציין כי התקבלה לדעתי דעת הש"ך כי חריג השבועה חל גם לפי פרשנות רש"י).

שאלה מספר 7- שאלת חובה: שים לב כי אמרת שסעיף א אינו רלוונטי ואין לענות עליו

ב. בשאלה האם דיין אמור לשכנע את הצדדים באופן פעיל להליך של פשרה חלוקות הדעות, ישנה דעה של הסמ"ע שסובר כי אכן על הדיין לשכנע את בעלי הדין, עליו לפנות לליבם ולהציג להם את יתרונות של הפשרה. לעומת זאת ישנה דעה של הט"ז שאומר כי הדיין לא אמור לשכנע את הצדדים. הדיין מציג בתחילת הדיון את האפשרות ללכת או לפי הדין או לפי פשרה ובעלי הדין הם אלו שמחליטים בכך הוא מקיים את מצוות הפשרה. כלומר לפי פרשנותו המצווה היא לא לכפות פשרה אלא להציעה, ועצם ההצעה כבר בתחילת הדיון מדגימה את חשיבות הפשרה. ישנה דעה (שו"ע אם אינני טועה) שקבע כי רשאי לבצוע, יש שפירשו זאת כמותר לכפות פשרה. אציין כי תקנות בית הדין הרבני אומרות כי ניתן לנסות לשכנע לפשרה באופן פעיל אך אין לכפות. למרות שבפועל בתי הדין כמו למשל בבד"ר יא כן כופים כאשר במקרה שם דובר על כפייה לפשרה כדי למנוע שבועה.

ג. במשפט העברי התפרש המונח ה"מצווה לבצוע" במספר אופנים. ישנה פרשנות שאומרת כי המצווה לבצוע חלה על הדיינים כאשר ישנו דין. וחלה על הצדדים כאשר אין דין. כך ניתנה הדוגמה של שתי אוניות אשר אחת טעונה ואחת לא והמיצר צר ורק אחת יכולה לעבור. יש מי שאמר שאם אחת טעונה היא תעבור ואם שתיהן לא טעונות אז אחת תעבור והיא תפצה את השניה. אך בשאלה כיצד יוחלט נקבע כי למעשה לדין אין לכך פתרון ולפיכך כאשר לדין אין פתרון ניתן לכפות פשרה. חובה הפשרה, על מי החובה? כשאין דין המצווה לבצוע חלה על הצדדים אך כאשר יש דין המצווה לבצוע חלה על הדיינים. הנצי"ב סבר כי מצווה לבצוע כאשר יש דין שאינו מביא לידי שלום. בנוסף, במשפט הקעברי עלתה השאלה האם מצווה לבצוע היא גם מצווה לכפות פשרה לכך ישנן דעות רבות. יש דעה שאומרת כי על מנת למנוע שבועה מותר לכפות פשרה. יש דעה הסוברת כי כאשר יש ספק ראייתי מותר לכפות פשרה. יש דעה של הרדב"ז כי כאשר יש ספק משפטי מותר לכפות פשרה. וליתר בטחון רק אציין כי הריב"ק שקבע כי מצווה לבצוע, פירש את זה כהליך בו פונים לדין ועליו מוסיפים או את ערך הצדקה או את ערך השלום. ובנוסף מצווה לבצוע התפרש גם כמצווה לנסות להגיע לפשרה לפני שמגיעים בכלל לדין כמו אהרון הכהן. (כל זה כמובן מבוסס על קבלת המושג ביצוע כפשרה).

המשפט העברי התפרש המונח ה"מצווה לבצוע" במספר אופנים. ישנה פרשנות שאומרת כי המצווה לבצוע חלה על הדיינים כאשר ישנו דין. וחלה על הצדדים כאשר אין דין. כך ניתנה הדוגמה של שתי אוניות אשר אחת טעונה ואחת לא והמיצר צר ורק אחת יכולה לעבור. יש מי שאמר שאם אחת טעונה היא תעבור ואם שתיהן לא טעונות אז אחת תעבור והיא תפצה את השניה. אך בשאלה כיצד יוחלט נקבע כי למעשה לדין אין לכך פתרון ולפיכך כאשר לדין אין פתרון ניתן לכפות פשרה. חובה הפשרה, על מי החובה? כשאין דין המצווה לבצוע חלה על הצדדים אך כאשר יש דין המצווה לבצוע חלה על הדיינים. הנצי"ב סבר כי מצווה לבצוע כאשר יש דין שאינו מביא לידי שלום. בנוסף, במשפט הקעברי עלתה השאלה האם מצווה לבצוע היא גם מצווה לכפות פשרה לכך ישנן דעות רבות. יש דעה שאומרת כי על מנת למנוע שבועה מותר לכפות פשרה. יש דעה הסוברת כי כאשר יש ספק ראייתי מותר לכפות פשרה. יש דעה של הרדב"ז כי כאשר יש ספק משפטי מותר לכפות פשרה. וליתר בטחון רק אציין כי הריב"ק שקבע כי מצווה לבצוע, פירש את זה כהליך בו פונים לדין ועליו מוסיפים או את ערך הצדקה או את ערך השלום. ובנוסף מצווה לבצוע התפרש גם כמצווה לנסות להגיע לפשרה לפני שמגיעים בכלל לדין כמו אהרון הכהן. (כל זה כמובן מבוסס על קבלת המושג ביצוע כפשרה).

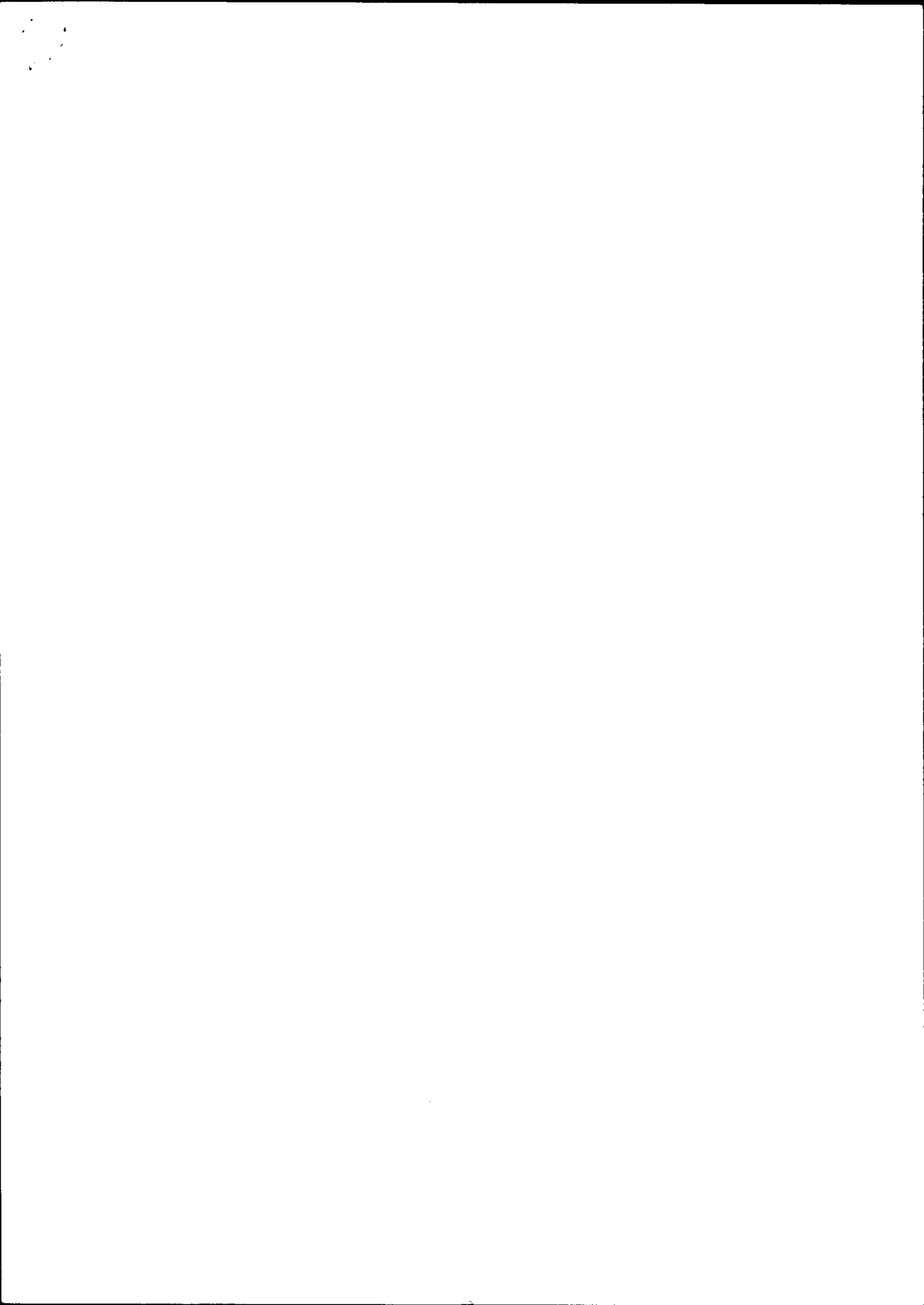

2. א. האם האפיון של תביעה משפטית מסוימת כתביעה שהדין בה ברור ופשוט, מהווה בסיס לטענה, לפי המשפט העברי, שמקרה זה אינו ראוי לפשרה? (10)

אם כן, אזי יש לכתוב את דעתו של רבי

ב. האם רבי שמעון בן מנסיא, הסבור שמשיודע להיכן הדין נוטה אין לבצוע, יענה על השאלה הקודמת באופן שונה מרבי יהושע בן קרחה? (10)

3. עמדנו על שתי נקודות מעניינות בדברי הנצי"ב. להלן שני קטעים מצוטטים מתוך דבריו:

- (א) על מה ששנינו במסכת אבות על שלושה דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום... אבל אם הדין אינו יכל להביא לידי שלום ההכרח לעשותו פשרה.
 (ב) ועל פי עומק הדין אין לנו במה לכוף את שאינה טעונה שתלך לאיבוד אלא עומד הדין יילכו שניהם ויהיו שניהם נטבעים או מי שיגבר ויטביע את השני והוא ינצל.

1. כיצד הפך הנצי"ב את אחד המקורות המשמעותיים המדברים בשבח הדין ובחיוניותו, למקור המצדד בפשרה? (10)
 2. מהי התפישה המייחדת את הנצי"ב (בסוגיה שאליה הוא מתייחס בדבריו) בדבר "עומק הדין"? (10)

4. א. משקלו של ה"רוב" במשפט הוא רב. למרות זאת, מצאנו בתלמוד כלל לפיו "אין הולכין בממון אחר הרוב". גם במשפט הפלילי המודרני אין מרשיעין על בסיס משקל של רוב ונדרש להוכיח את האשם מעבר לכל ספק סביר. כיצד ניתן ליישב כללים אלו עם העובדה שגם במשפט הפלילי וגם בדיני ממונות מכריעים את הדין, בסופו של דבר על פי רוב דעות השופטים/דיינים? (10)
 ב. (1) תארו את הפרדוקס שנוצר במצב שבו רוב הדיינים שותפים לדעה אחת אך הם חלוקים באשר לנימוקים. (2) מה הדין, על פי המשפט העברי? (3) מה הדין במשפט הישראלי?. (10)

Lined writing area for the student's response.

5. המשפט העברי התאפיין בשימור דעת המיעוט (או הדעה שלא נתקבלה להלכה). כך למשל במשנה

שהיתה לקודקס הראשון נאמרו פעמים רבות גם דעת הרוב וגם דעת המיעוט.

- 1. מהי החשיבות בשימור דעת המיעוט? (10)
- 2. כיצד ניתן להדגים זאת בסוגיית הפשרה? (10)

כיצד
היא

Lined writing area for the student's response to the questions.

Handwritten marks and symbols on the right margin.

Handwritten notes at the bottom right corner.

תשובות

6. א. כיצד ניתן להבין שגדולי התנאים כרבי יוסי בר חלפתא ורבי שמעון בר יוחאי אומרים שאינם יודעים לדין דין תורה או שמחים על כך שניטלו דיני ממונות בזמנם? הסבירו את התופעה בהתייחס לדורות קודמים. (10)
 ב. מה לומד ברכיהו ליפשיץ מהמקור הנ"ל? (10)

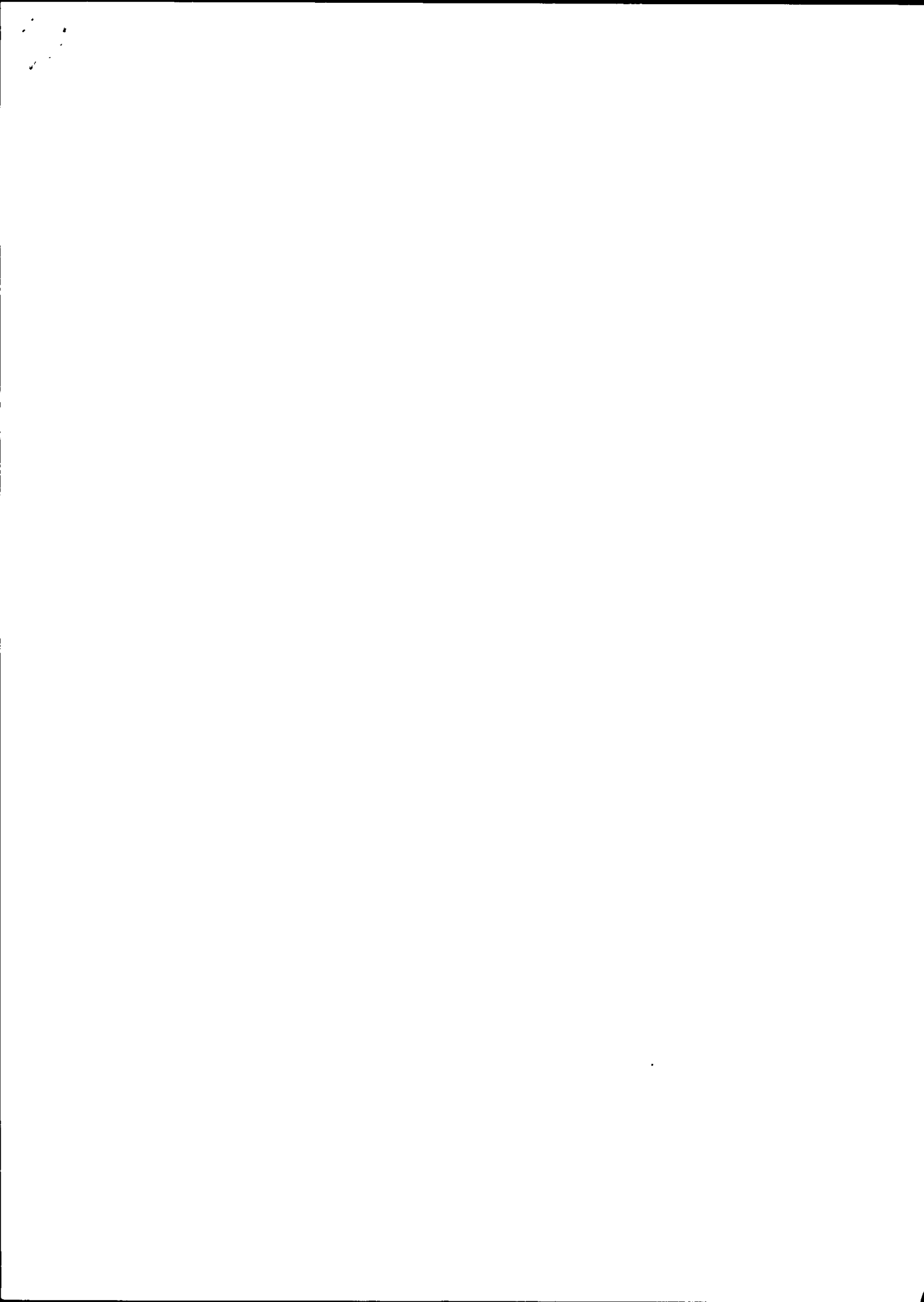
בבב

7. א. על מי חלה המצוה לבצוע? השנון לפשרה כפוייה.
 ב. האם דיין אמור לשכנע את הצדדים באופן פעיל להסכים להתפשר/להליך של פשרה? (10)
 ג. על פי תשובתכם לשאלה הקודמת, הסבירו כיצד התפרשה במשפט העברי ה"מצוה לבצוע". (10)

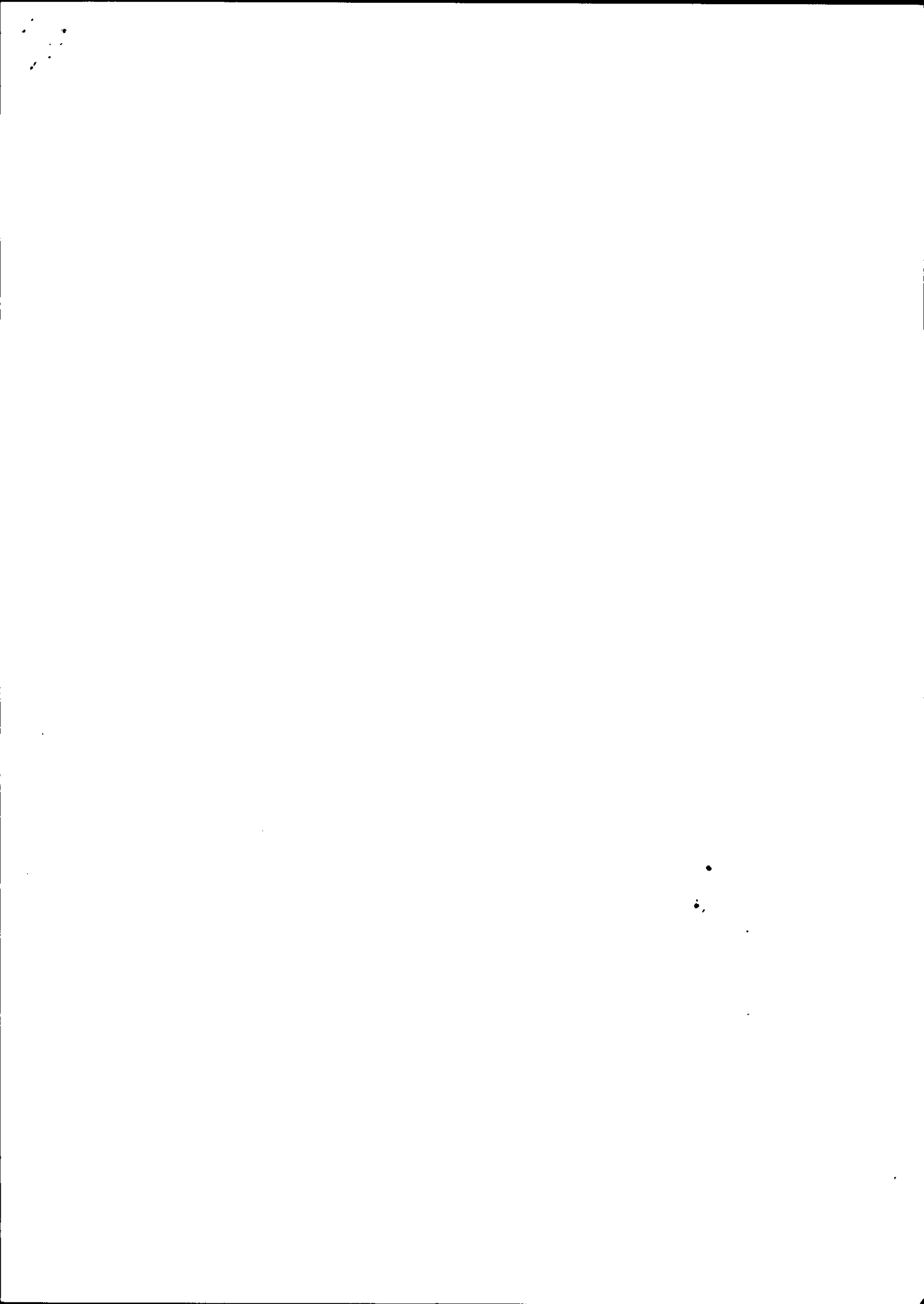
הכנס
 תשובות
 תשובות
 תשובות
 תשובות
 תשובות
 תשובות
 תשובות

[Handwritten notes and diagrams for question 7, including arrows pointing to different parts of the question and some illegible text.]

התשובות
 חלקי
 חלקי

8. ויהי-דונך עושה צדקה ומשפט; אמת משפט שלום שפטו בשעריכם.
א. באילו-משמעויות שונות פגשנו את ערך ה"שלום" במשפט? (10)
ב. באילו משמעויות שונות נתפרש המונח 'צדקה' במשפט? (10)

1010

הקשר בין המילים 3

הקשר בין המילים

111

111

הקשר בין המילים

111

הקשר בין המילים

הקשר בין המילים

הקשר בין המילים

הקשר בין המילים

הקשר בין המילים

הקשר בין המילים

הקשר בין המילים

